

Hur många rovdjur ska vi ha?

Hur många ska vi ha av de olika rovdjuren? Och hur många ska de vara innan de får jagas av en eller annan anledning? Det är två av de viktigaste frågorna i rovdjursdebatten – både för oss som försvarar rovdjuren och för dem som vill att de ska bli färre. Jag tror det är dags för Svenska Rovdjursföreningen att hitta närmare svar på dessa frågor.

Det finns goda skäl till att föreningen inte slagit fast exakt hur många vi vill ha av varje art. Men jag tror vi skulle vinna på att diskutera oss fram till lite tydligare svar än man hittar i föreningens nuvarande policies.

SRF har tre policy-dokument och liknande som mer eller mindre berör dessa frågor: en allmän rovdjurspolicy från 1999, en vargpolicy från 2012, samt ett uttalande ”Tankar kring en alternativ vargpolitik” från 2013. Men dessa tre är inte i alla delar samstämmiga med varandra. Därför har SRF-styrelsen ambitionen att arbeta fram en ny, uppdaterad rovdjurspolicy, som kan ersätta alla tre.

Min förhoppning är att en sådan ny rovdjurspolicy också ska ge en tydligare beskrivning av föreningens målbild för rovdjurspopulationerna och i vilka situationer vi accepterar olika typer av jakt på rovdjur.

En grundläggande utgångspunkt, i alla de tre befintliga policyerna, är att vi i SRF vill att alla arter ska få finnas i långsiktigt livskraftiga populationer. Därför ska jag beskriva närmare vad det innebär, innan jag går över till en aspekt där vår ståndpunkt är otydlig.

LÅNGSIKTIGT LIVSKRAFTIGA POPULATIONER

En gång i tiden trodde många att Noak hade räddat alla arter på jorden genom att ta med sig en hane och en hona av varje art i arken. Långt in på 1900-talet trodde många naturvänner att det går att bevara arter i väldigt små populationer. Idag vet vi att det finns stora risker med det. Små populationer slås lätt ut av oförutsedda händelser – nya sjukdomar som bryter ut, år med ogynnsamt väder eller dålig födotillgång, eller andra plötsliga miljöförändringar. Liten populationsstorlek leder också till inavel och brist på genetisk variation. Inavel kan leda till skador som ger sämre

överlevnad eller förökning (s.k. inavelsdepression), och tillsammans med brist på variation minskar det artens förmåga att överleva sådana förändringar.

Därför har ekologer och populationsgenetiker föreslagit olika kriterier för när en djurpopulation ska räknas som livskraftig, och utvecklat modeller för att beräkna hur stora populationer av olika arter behöver vara för att uppfylla sådana kriterier. Kriterier för kortsiktig livskraft brukar handla om hur stor risk populationen har att dö ut inom 100 år eller hur mycket genetisk variation den förlorar på 100 år. Det mest etablerade kriteriet för långsiktig livskraft handlar om att förlusten av genetisk variation ska balanseras på en bra nivå genom att ny variation samtidigt skapas genom mutationer, så att populationen aldrig blir genetiskt utarmad. Det brukar uttryckas som att något som kallas genetiskt effektiv populationsstorlek (vanligen förkortat N_e) ska vara över 500.

KRITERIUM FÖR LÅNGSIKTIGT BEVARANDE

Genetiskt effektiv populationsstorlek (N_e) är ett mått på hur snabbt genetiska processer sker i populationen, till exempel hur snabbt populationen förlorar genetisk variation genom en process som kallas genetisk drift. Om N_e är över 500 kommer mutationer att balansera förlusten av variation genom drift, på en sådan nivå att populationen – utan tidsbegränsning – kan bibehålla en god genetisk variation. Det är alltså ett verkligt långsiktigt kriterium, inte begränsat till 100 år eller någon annan godtycklig period.

VERKLIG POPULATIONSSTORLEK STÖRRE ÄN EFFEKTIV STORLEK

Den effektiva populationsstorleken (N_e) beror på bland annat populationens faktiska storlek, könkvoten, hur många av individerna som förökar sig, hur förökningsframgången varierar bland dem som förökar sig, överlappande generationer, samt om populationsstorleken varierar från år till år. Genom att studera en djurarts parningsbiologi, förökning och dödlighet kan man komma fram till hur populationens faktiska storlek (vanligen förkortat N) förhåller sig till N_e . Alla faktorer som påverkar N_e gör tillsammans att N_e oftast bara är 5 - 50 procent av populationens faktiska storlek, eller med andra ord: populationsstorleken (N) är 2 - 20 gånger större än N_e .

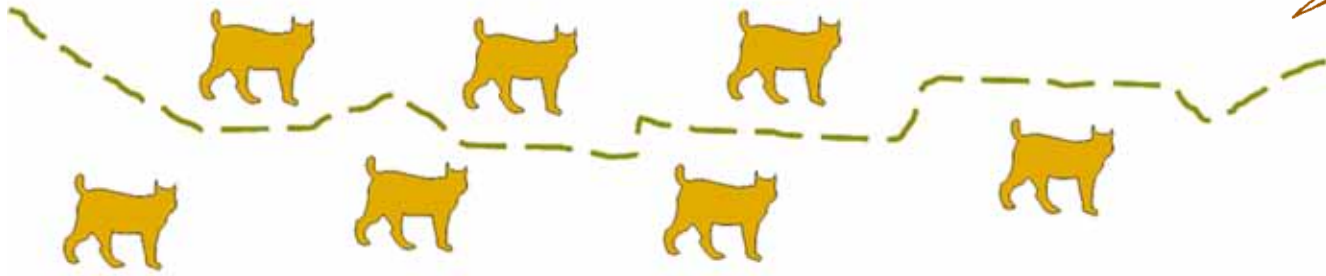
Vilken populationsstorlek, N , som behövs för långsiktig livskraft är alltså en vetenskaplig fråga. Därför är det rimligt att SRF inte har låst sig för vissa antal av varje djurart. Allt eftersom ny kunskap samlas, justeras bedömningen av hur stora populationerna behöver vara för att N_e ska vara större än 500.

I flera studier har förhållandet mellan faktisk populationsstorlek (N) och effektiv populationsstorlek (N_e) beräknats för olika rovdjursarter. Har man beräknat kvoten N_e/N för en viss art, så kan man lätt räkna fram hur många djur av arten som behövs för att N_e ska vara över 500. Resultat från

Foto: Hans Ring (varg och lo), Maria Svanström (järv), Roine Karlsson (björn)

Art	Studie	Populationsstorlek som uppfyller $N_e > 500$
Varg	Andrén 2006	1 500
	Forslund 2008	2 100
	Bruford 2015	2 300
Järv	Nilsson 2013	1 400
Lo	Nilsson 2013	1 900
Björn	Nilsson 2013	6 900
	Puranen-Li m.fl. 2014	2 400

Populationsstorlek som uppfyller kriteriet för långsiktig livskraft, effektiv populationsstorlek över 500, för olika rovdjursarter enligt olika studier. Värdena är avrundade uppåt till närmaste hundratal. De flesta av studierna rapporterar flera alternativa värden, varav författaren här har valt det värde han bedömer mest rimligt som underlag för förvaltningsmål.

Nationsgränser har ingen biologisk betydelse. En långsiktigt livskraftig rovdjurspopulation kan, om den är sammanhängande, fördela sig över flera länder.

några sådana studier sammanfattas i tabellen intill (sidan 26).

Som framgår av tabellen har olika studier givit ganska skilda resultat för samma art. Det återspeglar förstås en osäkerhet i sådana här beräkningar. De flesta av värdena ligger dock mellan 1 000 och 2 500 djur. Beträffande vargen har Naturvårdsverket häromåret, utifrån en sammanvägning av olika studier, gjort bedömningen att 1 700 vargar skulle räcka för att vara en långsiktigt livskraftig population.

FÖRDELADE PÅ FLERA LÄNDER?

Om en djurpopulation hänger samman över gränserna mellan olika länder, så att djurens gener blandas över ett större område, kan populationen som helhet vara långsiktigt livskraftig fast det är färre djur i varje land. Så när nu SRF vill ha långsiktigt livskraftiga populationer, menar vi då att de ska finnas inom Sveriges gränser? Eller räcker det om vi kan få sammanhängande populationer av den storleken fast fördelade på olika länder? I så fall, spelar det roll vilka länder vi delar populationerna med?

Djuren rör sig fritt över nationsgränserna, och en del rovdjur tenderar dessutom att med viss förkärlek ha sina revir just i gränstrakter – det hänger väl samman med att gränstrakterna ofta är glesare befolkade av människor. Ur det perspektivet kan man tänka att vi skulle bortse från nationsgränserna och fokusera på att våra svenska populationer på något sätt ska vara en sammanhängande del av större, långsiktigt livskraftiga populationer.

Å andra sidan skiljer sig rovdjursförvaltningen kraftigt mellan olika länder. Den norska rovdjurspolitiken är betydligt mer negativ än den svenska, och den ryska är ytterligare mer negativ. Dessutom kan det vara svårt att veta om in- och utvandringen är tillräcklig så att populationerna är tillräckligt sammanhängande.

Det finns goda skäl att inte låta bevarandemål i vårt land vara beroende av Ryssland. Vi vet inte mycket om hur stora och hur sammanhängande rovdjurspopulationerna i Ryssland är. Ryssland är inte med i Bernkonventionen om skydd av europeiska vilda djur och växter och deras naturliga miljö. Det finns inget avtal med Ryssland

om att gemensamt jobba för att få sammanhängande, långsiktigt livskraftiga populationer av stora rovdjur och andra arter. Och Ryssland är inte en stabil demokrati, utan styrs av en ganska auktoritär och oberoende ledning.

Även om Norge har en dålig rovdjurspolitik idag, så är de åtminstone med i Bernkonventionen och har därmed åtagit sig att bevara sin vilda fauna. Och lika viktigt, Norge är en stabil demokrati där naturvårdsorganisationerna kan bilda opinion och trycka på för en bättre politik, och vi kan samarbeta med dem.

Andra skäl till att vi bryr oss om hur många rovdjur det finns just i Sverige, och även att de ska få finnas i olika delar av Sverige, är att rovdjuren har en ekologisk roll att spela, samt att människor ska få möjlighet till de naturupplevelser som det är att få se, höra eller spåra de stora rovdjuren.

HUR VILL SRF FÖRDELA?

Ser vi till SRF:s befintliga policy-dokument, så spretar de åt lite olika håll. I rovdjurspolicyen från 1999 skrev vi att "Under alla förutsättningar skall populationsstorleken inom landet hos alla rovdjursarter vara minst så stor att varje arts långsiktiga överlevnad garanteras". Då förordade vi alltså långsiktigt livskraftiga populationer inom Sveriges gränser.

I vargpolicyen från 2012 finns ett annat synsätt: "Att den svenska vargstammen senast 2030 ska uppnå gynnsam bevarandestatus, vilket inkluderar långsiktig genetisk livskraft och baseras på den Internationella Expertpanelens bedömningar". Expertpanelen anlätades av Lars-Erik Liljelunds rovdjursutredning, och skrev om att en långsiktigt livskraftig vargpopulation borde kunna fördelas över Sverige, Norge, Finland och den karelska delen av Ryssland.

I "Tankar kring en alternativ vargpolitik" från 2013 skrev vi uttryckligen att "Om vargstammen blir genetiskt sammanhängande med den finsk-ryska populationen blir Sveriges andel av det referensvärde som krävs för gynnsam bevarandestatus lägre, eftersom den svenska vargstammen då blir en del av en större population". Här fanns också ett stycke om samordning av förvaltningen i Sverige, Norge och Finland, som

utmynnade i att den svenska vargpolitiken borde syfta till att uppnå en rimlig del av referensvärdet för gynnsam bevarandestatus. Gynnsam bevarandestatus hänger nära samman med långsiktigt livskraftiga populationer. Här tycks vi alltså för vargens del ha accepterat att antalet inom Sverige kan vara en viss andel av en sammanhängande långsiktigt livskraftig population.

Efter att ha studerat de tre policy-dokumenterna kan man undra: Är det alltså just mellan Sverige, Norge och Finland som SRF anser att en långsiktigt livskraftig vargpopulation skulle kunna fördelas? Och gäller detsamma då även för björn, järv och lo?

GEMENSAMMA VARG- OCH JÄRV-POPULATIONER RIMLIGT

Om långsiktigt livskraftiga populationer av de stora rovdjursarterna innebär mellan 1 000 och 2 500 djur av varje art, så har vi redan en sådan population av björn i Sverige. Det bör också vara fullt möjligt att ha en långsiktigt livskraftig population av lodjur i landet. Däremot har varken varg eller järv i modern tid varit i närheten av att ha en långsiktigt livskraftig population inom Sveriges gränser.

Om Sverige, Norge och Finland tillsammans skulle hysa långsiktigt livskraftiga rovdjurspopulationer, och fördela dessa efter hur mycket habitat länderna har, så skulle Sverige ha omkring 25-30 procent av järvarna och omkring 40 procent av de tre andra arterna.

En rimlig och pragmatisk hållning för SRF tycker jag skulle vara att verka för att björn och lo ska ha långsiktigt livskraftiga populationer inom Sverige, medan varg och järv ska ha sammanhängande långsiktigt livskraftiga populationer fördelade över Sverige, Norge och Finland. Om ytterligare forskning skulle visa att en långsiktigt livskraftig björnpopulation behöver vara mycket större, som min egen studie från 2013 indikerade, så blir det även i fråga om björnen rimligt att förorda att det antalet fördelas mellan Sverige, Norge och Finland.

TORBJÖRN NILSSON

Medlemmar, delta i diskussionen om rovdjursstammarnas storlek!